

Kontekst polityki

Ubóstwo to złożony, wielowymiarowy problem, który nie oznacza wyłącznie podstawowego braku środków do przeżycia, lecz wiąże się z depryzacją obywatelską, społeczną i kulturową, a także z ograniczeniem możliwości uczestnictwa w życiu politycznym i mobilności społecznej (Rada UE, 2007). Ze względu na to, że dochody kobiet są niższe niż w przypadku mężczyzn, w większym stopniu są one narażone na ubóstwo.

W strategii „Europa 2020”:

- przyjęto dążenie do inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu w UE poprzez tworzenie miejsc pracy i ograniczenie ubóstwa,
- jako zasadniczy cel określono zmniejszenie do 2020 r. liczby osób ubogich i wykluczonych społecznie o co najmniej 20 mln.

Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym:

jest jedną z siedmiu inicjatyw przewodnich strategii „Europa 2020” i jednym z kluczowych instrumentów służących ochronie i promowaniu włączenia społecznego kobiet. Aspekt płci uwzględniono w ramach kluczowych inicjatyw, takich jak zapewnienie równej niezależności ekonomicznej, analiza istniejących rozbieżności w korzystaniu z prawa do urlopu rodzinnego oraz monitorowanie transpozycji istniejących dyrektyw związanych z prawem do urlopu rodzinnego.

W europejskim pakcie na rzecz równości płci (2011–2020):

potwierdzono zobowiązanie Rady do realizacji unijnych ambicji dotyczących równości płci, zwłaszcza w trzech istotnych dla równości obszarach – zatrudnienia, edukacji i promowania włączenia społecznego – w szczególności poprzez ograniczenie ubóstwa.

Cele strategiczne pekińskiej platformy działania i wskaźniki na szczeblu UE

W 2007 r. Rada uzgodniła trzy wskaźniki na szczeblu UE, w tym dwa podwskaźniki dotyczące oceny postępu w realizacji celów pekińskiej platformy działania w UE. Brany jest w nich pod uwagę odsetek osób zagrożonych ubóstwem według wieku, płci i rodzaju gospodarstwa domowego – z uwzględnieniem osób samotnie wychowujących dzieci pozostających na ich

- A.1.** Zrewidowanie, podjęcie i kontynuowanie działań makroekonomicznych i strategii rozwoju wychodzących naprzeciw potrzebom i wysiłkom kobiet żyjących w ubóstwie.
- A.2.** Zrewidowanie ustawodawstwa i praktyk administracyjnych pod kątem zapewnienia kobietom równych praw i dostępu do zasobów gospodarczych.
- A.3.** Zapewnienie kobietom dostępu do mechanizmów i instytucji kredytowych i oszczędzania.
- A.4.** Opracowanie metodologicznych zasad analizy z punktu widzenia płci oraz prowadzenie badań dotyczących feminizacji ubóstwa.

utrzymaniu – a także wskaźniki bierności zawodowej według wieku i płci.

Aktualne dane i informacje publikowane są przez Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn w bazie danych „Women and men in the EU – facts and figures” (Kobiety i mężczyźni w UE – fakty i liczby) pod adresem <http://eige.europa.eu/content/women-and-men-in-the-eu-facts-and-figures>

Ustalenia na podstawie danych z UE

Wzrósł wskaźnik zagrożenia ubóstwem

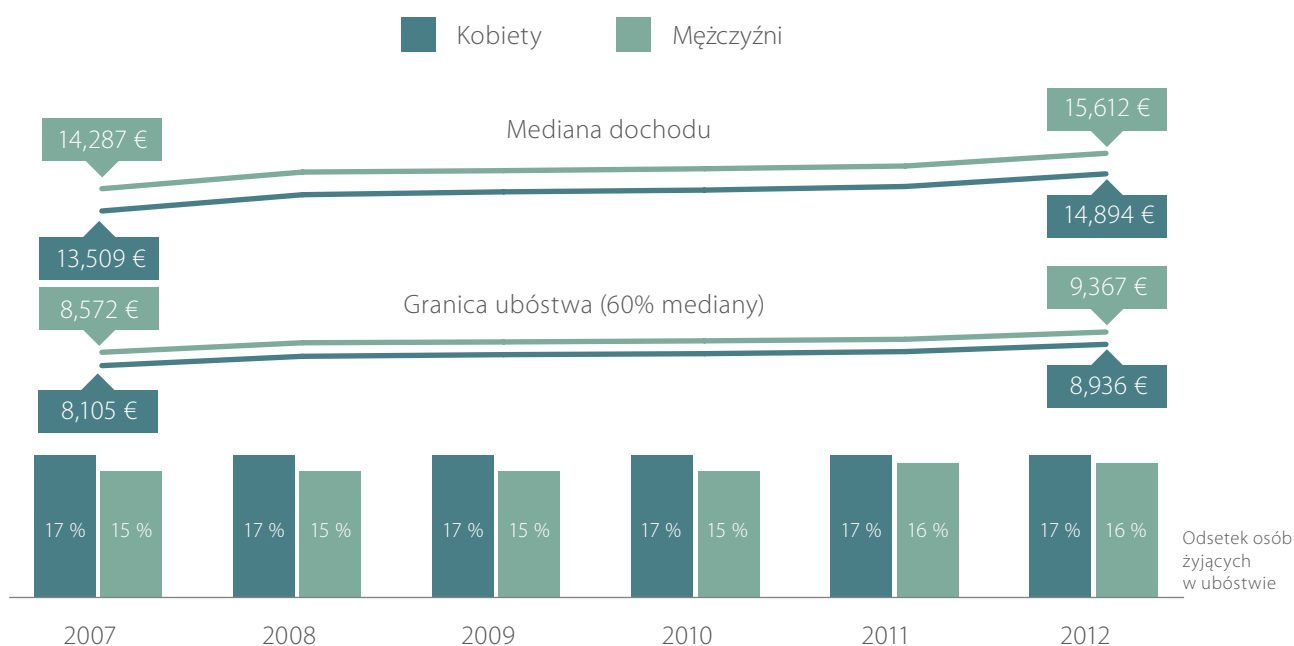
W 2012 r. zagrożone ubóstwem było 17% populacji UE, przy czym w przypadku kobiet zagrożenie to było nieco wyższe niż w przypadku mężczyzn. Po części wynika to z faktu, że w całej Europie kobiety otrzymują niższe wynagrodzenie i pracują w gorszych warunkach niż mężczyźni, częściej bywają zatrudnione w niepełnym wymiarze czasu pracy lub na czas określony i częściej przebywają na urlopie ze względów rodzinnych.

Obok nieznacznego wzrostu zagrożenia ubóstwem (o 0,2 p.p. od 2007 r.), który dotyczył zarówno kobiet, jak i mężczyzn, w 2012 r. odnotowano spadek zróżnicowania sytuacji kobiet i mężczyzn do poziomu nieco powyżej 1%. Choć średni wzrost wskaźnika zagrożenia ubóstwem w skali UE jest umiarkowany, to znaczne podwyższenie wartości nastąpiło aż w jednej trzeciej państw członkowskich, szczególnie w tych, które najboleśniej odczuły skutki kryzysu.

Poziom zagrożenia ubóstwem uzależniony jest od mediany zarobków. W związku z tym może on nie odzwierciedlać całkowicie skali ubóstwa w tych państwach członkowskich, gdzie nastąpił spadek dochodów.

ODSETEK KOBIEI I MĘŻCZYŹN ŻYJĄCYCH W UBÓSTWIE NA TERENIE UE, LATA 2007–2012

Źródło: Eurostat, EU-SILC.

Istotnym czynnikiem zagrożenia ubóstwem jest wiek

Najwyższy poziom zagrożenia ubóstwem dotyczy młodzieży w wieku 16–24 lat (24% w 2012 r. w skali całej UE) – od 2007 r. odnotowano jego wzrost w większości państw członkowskich. Należące do tej grupy wiekowej młode kobiety są częściej zagrożone ubóstwem (zróżnicowanie sytuacji kobiet i mężczyzn na poziomie 1,6 p.p. w 2012 r.), co oznacza, że poziom zróżnicowania sytuacji kobiet i mężczyzn w tym przypadku jest nieco wyższy niż w skali całej populacji.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem dotyczący kobiet w wieku 25–49 lat – tj. w wieku kluczowym, jeśli chodzi o wychowywanie dzieci – przekracza wartość wskaźnika dotyczącego mężczyzn w 19 państwach członkowskich UE, podczas gdy w skali UE różnice dotyczące sytuacji kobiet i mężczyzn są względnie niewielkie.

Wzrost zróżnicowania sytuacji kobiet i mężczyzn pod kątem zagrożenia ubóstwem wiąże się z wiekiem. Starsze kobiety (powyżej 65 roku życia) są znacznie bardziej zagrożone ubóstwem niż starsi mężczyźni (16%, podczas gdy w 2012 r. wartość tego wskaźnika wynosiła 12%). W ponad połowie z 28 państw członkowskich (17) zróżnicowanie emerytur ze względu na płeć przekracza 30% (39% w skali UE). Tak wysoki poziom zróżnicowania sytuacji kobiet i mężczyzn można przypisać połączonemu efektowi niższych zarobków kobiet w okresie całego życia, niższym składkom na ubezpieczenia społeczne lub przerwom w okresie składkowym w kontekście różnicy w wynagrodzeniu w zależności od płci, większej częstotliwości zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu pracy oraz przerwom w okresie składkowym ubezpieczeń społecznych spowodowanym ciężką lub wykonywaniem obowiązków opiekuńczych.

Zagrożenie ubóstwem jest wyższe w przypadku osób samotnych, a w szczególności osób samotnie wychowujących dzieci

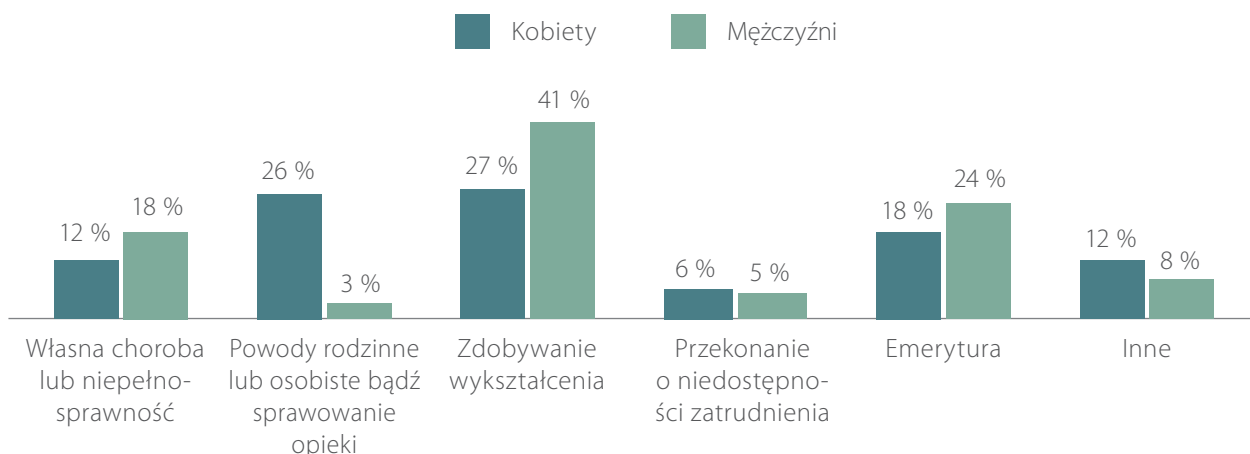
W całej UE w 2012 r. zagrożonych ubóstwem było 25% osób samotnych, przy czym wskaźnik ten wśród samotnych kobiet był nieco wyższy niż w przypadku samotnych mężczyzn (odpowiednio 26% i 25%). Od roku 2007 nastąpił spadek zróżnicowania sytuacji kobiet i mężczyzn w kontekście zagrożenia ubóstwem, głównie ze względu na pogorszenie się sytuacji samotnych mężczyzn (z poziomu 22% w 2007 r. do poziomu 25% w 2012 r.), szczególnie w dziesięciu państwach członkowskich.

Zagrożenie ubóstwem pojawia się w gospodarstwie domowym wraz z dziećmi pozostającymi na utrzymaniu i rośnie razem ze zwiększającą się liczbą dzieci. W 2012 r. wskaźnik zagrożenia ubóstwem wśród osób samotnie wychowujących dzieci – z których większość stanowią kobiety – osiągnął 34%, co oznacza, że sytuacja tych osób nadal jest gorsza pod względem zagrożenia ubóstwem niż w przypadku osób samotnych bez dzieci na utrzymaniu. Wielu samotnych rodziców musi łączyć obowiązki rodzicielskie i opiekę nad dziećmi z pracą zawodową, czego skutkiem mogą być bardziej niepewne, nisko płatne formy zatrudnienia o niższym poziomie ochrony socjalnej. Uzyskiwanie przez kobiety niższych dochodów, o czym świadczy zróżnicowanie wynagrodzenia ze względu na płeć, powoduje, że samotne matki/opiekunki są bardziej narażone na ubóstwo.

Niektóre grupy kobiet w UE są szczególnie narażone na ubóstwo, np. samotne matki, kobiety należące do mniejszości etnicznych, migrantki, kobiety młodsze i starsze. Grupy te wymagają przyjęcia specjalnych środków mających na celu walkę z ubóstwem.

GŁÓWNY POWÓD NIEPOSZUKIWANIA ZATRUDNIENIA PRZEZ KOBIETY I MĘŻCZYŹN W WIEKU 15–64 LAT W UE, 2012 R.

Źródło: Eurostat, EU-LFS.

Niski poziom aktywności zawodowej kobiet jest istotnym czynnikiem zagrożenia ubóstwem

We wszystkich państwach członkowskich biernych zawodowo pozostaje proporcjonalnie więcej kobiet niż mężczyzn. Od 2007 r. państwa członkowskie odnotowały spadek odsetka biernych zawodowo kobiet i mężczyzn w wieku 15–64 lat. Spadek ten był większy w przypadku kobiet, co na poziomie unijnym częściowo zmniejsza zróżnicowanie sytuacji kobiet i mężczyzn pod względem bierności w tym okresie. W 2012 r. odsetek biernych zawodowo kobiet był jednak w dalszym ciągu znacznie wyższy niż w przypadku mężczyzn. Ponadto

częstotliwość bierności zawodowej spowodowanej koniecznością wykonywania obowiązków opiekuńczych lub innych obowiązków rodzinnych w przypadku kobiet była co najmniej sześciokrotnie wyższa.

Zatrudnienie to kluczowy czynnik niezależności ekonomicznej kobiet i mężczyzn. Bierność zawodowa i brak ciągłości zatrudnienia zwiększają poziom zagrożenia ubóstwem wśród kobiet. Kobiety częściej narażone są na zależność ekonomiczną, a przebieg ich kariery zawodowej może prowadzić do obniżenia poziomu dochodu i ochrony socjalnej w późniejszym wieku.

Ustalenia EIGE w ramach prac dotyczących dobrych praktyk

Kobieta na wsi: zatrudnienie i nowe technologie – Hiszpania

W projekcie „Kobieta na wsi: zatrudnienie i nowe technologie” (Rural woman: employment and new technologies) uczestniczyło osiem lokalnych grup działania z pięciu regionów Hiszpanii – Andaluzji, Asturii, Kastylii-La Manchy, Kastylii i Leónu oraz Madrytu. Celem inicjatywy było promowanie inicjatyw kobiet z zakresu przedsiębiorczości i gospodarki społecznej (spółdzielni, spółek pracowniczych) z wykorzystaniem ICT. W projekcie udział wzięły kobiety z obszarów wiejskich w wieku 20–60 lat, a szczególną uwagę zwrócono na młode kobiety uczestniczące w działaniach nieformalnych. Głównym osiągnięciem projektu było zapewnienie wsparcia blisko tysiącu kobiet, przeprowadzenie 11 kursów szkoleniowych dla 833 uczestniczek oraz utworzenie 43 nowych firm.

Goldrausch – Niemcy

Goldrausch Frauennetzwerk to niewielkie stowarzyszenie pozarządowe działające na obszarze Berlina od 1982 r. Jego celem jest wspieranie kobiet przedsiębiorców przy zakładaniu i rozbudowie własnych firm w oparciu o nieoprocentowane mikropożyczki. W ostatnich latach działalność stowarzyszenia koncentrowała się na grupie kobiet w wieku powyżej 45 roku życia oraz migrantek. Wszystkie beneficjentki prowadzą jednoosobowe firmy, działające najczęściej w sektorze usługowym, np. w branży kosmetycznej, gastronomicznej, biologicznej, detalicznej, piekarskiej, czy w branży opieki nad dziećmi. W latach 1982–2007 Goldrausch wsparł łączną kwotą ok. 850 tys. euro ponad 450 przedsiębiorczyń i projektów z obszaru Berlina. W okresie od września 2010 r. do 2013 r. stowarzyszenie udzieliło 70 pożyczek w łącznej kwocie 240 tys. euro, przy niezwykle niskim współczynniku niewykonania zobowiązania wynoszącym 1,3%.

POSTĘPY I TRUDNOŚCI W OBSZARZE A: KOBIETY A UBÓSTWO

POSTĘPY

- Rośnie liczba kobiet aktywnych zawodowo.
- Zmniejsza się różnica pomiędzy kobietami a mężczyznami w grupie ludności biernej zawodowo.
- Samotne matki i kobiety ze zmarginalizowanych grup społecznych otrzymują dodatkowe wsparcie i zasoby.
- Systemy emerytalne są reformowane pod kątem zróżnicowanego przebiegu kariery zawodowej kobiet i mężczyzn.

TRUDNOŚCI

- Kobiety w dalszym ciągu narażone są na ubóstwo bardziej niż mężczyźni.
- Wzrosło zagrożenie ubóstwem w UE w grupie osób samotnie wychowujących dzieci, wśród których nadal występuje nadreprezentacja kobiet.
- Ze względu na obowiązki rodzinno-opiekuńcze kobiety w dalszym ciągu częściej niż mężczyźni pozostają bierne zawodowo.
- Bierność zawodowa i brak ciągłości zatrudnienia zwiększają poziom zagrożenia ubóstwem wśród kobiet.

Kierunki przyszłych działań UE

- Wzmocnienie środków służących wspieraniu równości mężczyzn i kobiet pod względem aktywności zawodowej.
- Uwzględnienie aspektu płci w ramach inicjatyw na rzecz rozwoju gospodarczego.
- Promocja równości w obszarze zatrudnienia w celu uzyskania równego poziomu niezależności ekonomicznej i bezpieczeństwa finansowego.
- Wspieranie inicjatyw zwiększających świadomość znaczenia niezależności ekonomicznej kobiet dla ograniczenia ubóstwa.
- Zmniejszanie wpływu braku ciągłości pracy i zróżnicowanych form zatrudnienia – np. w niepełnym wymiarze czasu pracy – na zagrożenie kobiet ubóstwem w ciągu całego życia.
- Opracowywanie środków z zakresu polityki ukierunkowanych na określone grupy kobiet najbardziej zagrożonych ubóstwem, np. młodsze/starsze kobiety lub osoby samotnie wychowujące dzieci.
- Dalsze reformowanie krajowych systemów emerytalnych poprzez uwzględnienie aspektu płci w kontekście uprawnień emerytalnych.
- Przeciwdziałanie ubóstwu dzieci poprzez uwzględnienie aspektu płci i zastosowanie całościowego podejścia służącego budowaniu synergii pomiędzy włączeniem społecznym i innymi obszarami polityki (takimi jak edukacja, zatrudnienie i równość płci, zdrowie, mieszkalnictwo i środowisko życia) oraz innymi instrumentami (takimi jak unijne programy finansowania).

MISSING TRANSLATIONS

Europäisches Institut für Gleichstellungsfragen (EIGE)

Das Europäische Institut für Gleichstellungsfragen (EIGE) ist das EU-Kompetenzzentrum für Gleichstellungsfragen. Das EIGE unterstützt politische Entscheidungsträger und alle relevanten Einrichtungen in ihren Bemühungen zur Verwirklichung der Gleichstellung von Frauen und Männern in Europa und darüber hinaus, indem es spezifisches Fachwissen sowie verlässliche und vergleichbare Daten zur Gleichstellung in Europa bereitstellt.

Weitere Informationen: <http://eige.europa.eu>

Das Ressourcen- und Dokumentationszentrum (RDC) des Europäischen Instituts für Gleichstellungsfragen (EIGE) ist ein innovatives und praktisches Instrument, das dabei hilft, wichtige Ressourcen zur Geschlechtergleichstellung zu finden, den Austausch von Wissen unter den an der Gleichstellungspolitik und -praxis interessierten Personen erleichtert und einen Online-Bereich für Diskussionen und Debatten bietet.

Weitere Informationen: <http://eige.europa.eu/content/rdc>

Kontakt:

Europäisches Institut für Gleichstellungsfragen
Gedimino pr. 16, LT-01103 Vilnius, LITAUEN
Tel. +370 521574-44/00

facebook.com/eige.europa.eu

twitter.com/eurogender

youtube.com/eurogender

<https://eurogender.eige.europa.eu>

ISBN 978-92-9493-273-0

doi:10.2839/6993

MH-04-15-022-PL-N